

י. זכור מה שאומרים חכמי הרופאים, כי יותר מאשר ראוי להבין את החולי ראוי להבין את החולה, כי חלק גדול בכל חולי, ולפעמים כל החולי בא מהלך רוחו של החולה, וכשתצליח לתקן את זה במה שאתה מרבה אתו אהבה ואחזה תעבור המחלה. המתרגל בדברים אלה יקל לו במשך הזמן להיות מעביר על מדותיו, כי כבר הורגל להביט על כל דבר מנקודת ראותו של חברו' (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 243).

– ענין 'מעבירין לו על כל פשעיו' יש להבין על פי מה שכתב הגר"א במגילת אסתר על הפסוק ובהגיע תור נערה ונערה: בכל ראש השנה ויום הכפורים האדם חוזר בתשובה וצועק חטאתי והקב"ה ברוב רחמי מעביר על חטאיו, פירוש שהעוון עצמו אינו נמחק אלא תלוי אם יחזור בתשובה שלימה כל השנה – ימחול, ואם לאו – לא ימחול, ולפי זה יתברר נוסח הברכה האמצעית ביום הכפורים 'מלך מוחל וסולח לעונותינו ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה': החטאים שמתוודים עליהם באותו יום"כ – הוא ית' 'מעביר', ואם במשך השנה אנו עומדים בתשובתנו, הקב"ה מוחל וסולח עליהם בשנה הבאה, אולם כדי שהקב"ה 'יעביר' פשעינו, גם עלינו להיות מעבירים על מידותינו'.

(עלי שור ח"ב עמ' תל. וע"ע: שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ, לח תשל"ב)

*

ר' זירא כי הוה ליה מילתא בהדי איניש הוה חליף ותני לקמיה וממציא ליה כי היכי דנית וניפוק ליה מדעתיה' –

'... וכן עבד רבנו (- הגרש"ז אויערבך זצ"ל) עובדא בנפשי' כשהבחין פעם מחלון בית ששהה בו, בתלמיד חכם אחד שתקופה קצרה קודם לכן הרבה בדברי קנטורין קשים על רבנו בריבם, וכהרף עין רץ לקראתו אל הרחוב ושאל לשלומו ובידידות וחביבות יתירה, וכששאל הלה במבוכה: היש לכם טינה עלי, השיאו רבנו מיד בחכמת לבו לדבר אחר תוך שמפליג עמו בדברי תורה בהתפייסות ובידידות' (מתוך הליכות שלמה יוהכ"פ פ"ג הערה 19).

דף פח

'הרי שהיה שם כתוב על בשרו...'. נתבאר בשבת קכ.

'מבערב ישפשף'. רש"י מפרש: ירחץ עצמו בחמין מאתמול, שאם יראה קרי למחר יוכל לטבול ללא חציצה.

כתב הנצי"ב שצריך לומר לשיטתו שלא היו נוהגים לטבול בערב יום הכפורים אם אינו בעל קרי, שאם כן הלא בלאו הכי משפשף משום טבילה. ויש לדחות שהיו נוהגים לטבול משום תשובה (כמוש"כ הרוקה, וכן הביא המג"א תרו) ולא הקפידו בטבילה זו על חציצה, לכך הוצרך לומר שישפשף שמא ייטמא ויצטרך לטבול למחר טבילת טהרה.

גם יתכן שטבל שחרית ואח"כ נתלכלך, על כן הצריכו לשפשף מבערב.

ויש מפרשים: ישפשף ידו בבשרו במקום הכתם כדי להסיר מעליו טינוף הקרי ושלא יחצוץ לכשנתייבש (עפ"י רי"ף והערך).

ואף על פי שבטבילת בעל קרי לתפילה אין להקפיד כל כך על חציצה כמו טבילה לתרומה שהיא מדאורייתא – מכל מקום מצוה לשפשף שלא תהא חציצה (מרומי שדה. וכבר כתב בספר האשכול (בראש הספר, ומובא בבאור הלכה פח) שאין חציצה במקצת הגוף פוסלת בטבילת בעלי קריין. וע"ע שבט הלוי ח"א כד).

'הרואה קרי ביום הכפורים...' –

'ענין המקרה רחמנא ליצלן, פעמים הוא להצלה ממות כשהוא בעת חליו, כמו שאיתא בברכות (ג): מקרא דיראה זרע יאריך ימים, וכן ביום הכפורים כמו שאיתא שילהי יומא, שהוא זמן גמר דין דחיים ומות לבינונים, והוא כענין 'מקצת נפש ככל נפש'. ופעמים הוא למחילת עוונות – ביום הכפורים שהוא זמנו. ופעמים להבטיחו לעולם הבא כדאיתא שם גם כן, דיום הכפורים הוא עלמא דאתי כנודע. ויום הכפורים עיקרו לכפרת פגם הברית כמו שאיתא ביומא סז לכפר על מעשה עזא עזאל, וזה שאמרו מובטח לו שהוא בן עולם הבא, וכן עולם הבא נקרא 'צדיק' במשנה דריש חלק והיינו שומר הברית. ולכן ידאג כל השנה לפי שהמעשה לכאורה בהפך, אבל באמת אמרו (פסחים ג.) 'עולם הפוך ראיתי', עולם הזה נגד עולם הבא. ופעמים הוא כדי שיפרה וירבה כמו שאיתא שם 'סגי ומסגי', ופעמים שהוא להצלחה בדברי תורה כדמסיים קרא דיראה זרע יאריך – וחפץ ה' בידו יצלח, ובברכות (ה.) דרשו חפץ ה' דהאי קרא אדברי תורה, עיין שם וכן נדרש בזהר ח"א קפו' (צדקת הצדיק קה, מכת"י).

עולא בר רב עבר לפני התיבה לפני רבא, פתח ב'אתה בחרתנו' וסיים ב'מה אנו מה חיינו' (היינו תפילת 'אתה נתת יד לפושעים...'). וכן אנו נוהגים. תוס' ישנים) – ושבוהו.
אמר 'אבל אנחנו חטאנו' ('עוינו ופשענו'. עפ"י או"ח תרו, ג. והשל"ה מוסיף 'אשמנו'), כבר יצא ידי חובת וידוי שזהו עיקרו של הוידוי.

כתבו ראשונים שנוהגים להרבות בוידוי ביום הכפורים ולומר כל נוסחי האמוראים [או בדומה להם] (מובא בטור תרו. ע' בפירוט בספר העיטור סוף הל' יוהכ"פ).
בשעת הוידוי צריך לעמוד.

א. גם לאחר שהתודה היחיד בתפילתו ושומע הוידוי מהש"ץ – צריך לעמוד (או"ח תרו).
ב. יש מי שנסתפק שאף בדיעבד, אם נתודה בישיבה, שמא צריך לעמוד ולהתודות שוב (עפ"י פרי מגדים תרו בא"א ד).

ג. יש מי שכתב שאחר שאמר עיקר הוידוי רשאי לישב. ובשער הציון (תרו, יב) פקפק בדבר, כיון שממשיך להתודות יש לו לעמוד [עד 'ועל חטאים שאנו חייבים עליהם ארבע מיתות ב"ד'].

ה. 'נעילת שערים' – רב אמר: תפילה בפני עצמה היא. ושמאל אמר: אמירת 'מה אנו מה חיינו...! והשיבו על שמואל מדברי הברייטא.
[נחלקו בירושלמי על לשון 'נעילה' – על שם נעילת שערי שמים או שערי עזרה].

דפים פז – פח

קנ. א. מהו זמן תפילת נעילה? האם היא פוטרת את של ערבית?
ב. איזו תפילה מתפלל אדם במוצאי יום הכפורים?

א. הסיקו שמחלוקת תנאים היא האם זמן תפילת נעילה מבעוד יום דוקא, או אף משחשכה. וכן סבר רב ואמר תפילת נעילה פוטרת את של ערבית [למאן דאמר תפילת ערבית חובה].
להלכה זמנה כשהחמה בראש האילנות. וכתב בשלחן ערוך שיש להשלימה קודם שקיעת החמה כלומר סוף השקיעה דהיינו צאת הכוכבים. ויש אומרים שיכול להאריכה ולהמשיכה ללילה (ב"ח ועוד). ואעפ"י שהעיקר כדעה ראשונה, עתה שנוהגים כסברא אחרונה אין למחות בידם אך יזהרו להתחיל בעוד היום גדול, וגם לומר החרוז 'היום יפנה' קודם הערב שמש שלא יהא דובר שקרים לפני ד' (עפ"י משנ"ב תרכג סק"ב).

דין תפילת תשלומין למי שלא התפלל מנחה או נעילה – נתבאר בברכות כו.

ב. מוצאי יום הכפורים מתפלל שבע ברכות שהן מעין שמונה עשרה. (שלש ראשונות ושלש אחרונות, ואחת באמצע – 'הביננו'. הקלו עליו מפני טורח התענית (רש"י רא"ש ועוד); מפני הכנת סעודה למוצאי יוהכ"פ שהוא יום טוב (תו"י); מפני שנחשב עדיין כיוהכ"פ כיון ששרוי עדיין בתענית. רשב"ם, בתוס'). רבן שמעון בן גמליאל אומר: מתפלל שמונה עשרה שלימות, מפני שצריך לומר הבדלה ב'חונן הדעת'.
רוב הראשונים פוסקים שאין אומרים 'הביננו' במוצאי שבתות וימים טובים בגלל ההבדלה שכולל בתפילתו. וכן נקטו הפוסקים (או"ח קי, א).

דף פח

קנא. א. האם חייבי טבילות טובלים ביום הכפורים?

ב. הרואה קרי ביוהכ"פ – מה יעשה?

א. תניא, כל חייבי טבילות טובלים כדרכם ביום הכפורים. נדה ויולדת שטבילתן בלילה – טובלות כדרכן בלילי יוהכ"פ. בעל קרי (שאסור בדברי תורה ובתפילה מתקנת עזרא), טובל והולך עד המנחה. אבל לאחר מכן לא יטבול כי יכול להתפלל נעילה בלילה לאחר שיטבול במוצאי היום. רבי יוסי אומר: טובל כל היום כולו, שסובר תפילת נעילה אין זמנה בלילה. ואם כבר התפלל נעילה – לא יטבול. ולדעת חכמים הסוברים טבילה בזמנה מצוה – בכל אופן יטבול.

א. להלכה נחלקו הראשונים האם טבילה בזמנה מצוה אם לאו (עתוס' וראשונים לעיל ח. רמב"ם יסוה"ת

ו,ו בלח"מ ושעה"מ שם; אור זרוע נדה שלא; מרדכי סוף הלכות נדה; שו"ת מהרי"ק לה; בית יוסף או"ח תקנ"ד).

ב. לדברי בה"ג ועוד (עתוס' שבת קיא. קכא. ביצה יח: תוס' ישנים כאן), רשאים הטמאים לטבול ביום

הכפורים לצורך טהרות אפילו שלא בזמנה. ואולם דעת רבנו תם (מובא בטור או"ח תרי"ג) ותורי"ד

(כאן ומרדכי (ברכות פ"ג) שלדעת האומר טבילה בזמנה לאו מצוה, לא הותרו כל הטמאים לטבול

ביום הכפורים אפילו בזמן טבילה, וכל שכן טבילה שלא בזמנה.

ג. עתה שאין לנו טהרות, אין הגדות טובלות ביום הכפורים [ובתשעה באב]. וגם אין זו 'טבילה

בזמנה' שהרי הנשים חוששות לספק זיבות (עפ"י תוס' ביצה יח: או"ח תקנ"ד, ת; תרי"ג, ב).

מי שהיה שם כתוב על בשרו, ודין טבילה בזמנה מצוה או לא – נתבאר בשבת קכ-קכא ולעיל ח ונדה כט-ל.

ב. הרואה קרי ביום הכפורים – יורד וטובל [כאמור, יש אומרים שאינו טובל לאחר תפילת המנחה או נעילה].

וישפשף עצמו מבערב. (רש"י: ירחץ עצמו בחמים מאתמול, שאם יראה קרי למחר יוכל לטבול ללא

חציצה. רי"ף והערך: ישפשף ידו בבשרו במקום הכתם כדי להסיר מעליו טינוף הקרי ושלא יחצוץ

לכשנתייבש).

בזמן הזה שבטלה תקנת עזרא, כתב הרמב"ם (שביתת עשור ג, ג) שבעל קרי לא יטבול ביום

הכפורים. וכמה ראשונים סוברים שטובל (ע' טוא"ח תרי"ג; שו"ת מהרי"ל קמא, רד). ובשלחן ערוך

נפסק כדעה ראשונה. [ע' בשו"ת שבת הלוי (ח"א קסה) שהורה להקל במקרה מיוחד, וכהוראת שעה בלבד].

שנה התנא לפני רב נחמן: הרואה קרי ביוה"כ – עוונותיו מחולים לו (סימן טוב הוא זה; יראה זרע יאריך

ימים. רש"י). תנא דבי רבי ישמעאל, הרואה קרי ביוה"כ ידאג כל השנה כולה (שמא דוחים משמים את

תעניתו). ואם עלתה לו שנה – מובטח לו שהוא בן העולם הבא. אמר רב נחמן בר יצחק: תדע, שכל

העולם כולו רעב והוא שבע. כאשר בא רב דימי אמר: מרבה חיים, גדל ורב ומרבה (בבנים ובני בנים).

מובא בשם הגרי"י קניבסקי זצ"ל שאין אמור סימן זה ולא ההבטחה בראיה הבאה מחמת הרהור,

ועל כן כיום על פי רוב לא שייך ענין זה.

ברוך רחמנא דסייען והגיען עד כען